

سلام دادن و مصافحه با نماز گزاران

دیوانیت: الحاج محمد شاه (پیمانان) سهریدن

۱۳۹۷

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

و داکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام دادن و مصافحه

با نماز گزاران

دین مقدس اسلام دینی است که جهت حاکم ساختن صلح و آرامش در جامعه انسانی و نفی دشمنی ها ، کدورت ها و کینه توتوزی ها و سالم سازی محیط زندگی انسان ها شعاری را برای پیروان خویش پیش کشیده ، که با عام ساختن این شعار می خواهد روحیه قوی اخوت و برادری و در مجموع روابط دوگانه و چندگانه را بین انسانها تامین نمایند. از جمله این شعار ، یکی هم « سلام » است.

مفهوم عام و کلی که در کلمه «سلام» وجود دارد اینست که با ذکر این کلیمه می خواهد پیام رابرای جامعه بشری تقدیم که فهم آن اینست که : **شما از دست من در امان هستید** . این پیام عالی در اندیشه دینی مقدس سلام به مفهوم ارسال پیام صلح و آرامش است که افراد را به هم مطمئن می سازد تا به یکدیگر ضرر و زیانی از بعد جانی، مالی و زبانی و غیره نرسانند.

پیامبر صلی الله علیه وسلم در یک طرح علمی و انسانی به تعریف فرد مسلمان پرداخته و فرموده است که «**المسلم من سلم الناس من يده و لسانه**» (مسلمان کسی است که مردم از دست و زبان او در امان باشند).

سلام پیش از اسلام:

در مورد «سلام» و مفاهیم سلام باید خدمت خوانندگان محترم بعرض برسانم که : قبل از اسلام اصطلاح پر مفهوم مانند «سلام» در بین مردم مروج نبود . بلکه عربها قبل از اسلام برای احوالپرسی از : اصطلاح «**تحیت**» استفاده میبردند، طوری که درقرآن عظیم الشان نیز به عنوان مفهوم ارتباط جمعی به آن این اصطلاح اشاره بعمل آمده است ناگفته نباید گذاشت که در جمله این اصطلاحات ، تعدادی دیگری از اصطلاحات هم در بین عرب ها مروج بود که از جمله میتوان عبارتی مانند : «**حیاك**» «**اهلا و سهلا**» «**صباح الخیر**» «**مساء الخیر**» «**نعیمه**» که برای برقراری روابط روزمره در بین عرب ها مورد استفاده قرار میگرفت یاد اوری نمایم .

ولی طوری که گفته شد : «سلام» اصلاً کلمه ای عربی است که ریشه آن «سلم» است. این کلمه زمانی مورد استفاده قرار میگرد که انسانها به یک دیگر با هم میرسند و بخاطر احترام و آشنایی با یک دیگر به هم سلام می کنند. گفته میتوانیم که سلام اصلاً کلمه دعایی است، وقتی کسی به دیگری سلام می کند در واقع برای او سلامتی آرزو می کند.

در دین مقدس اسلام آمده است که مستحب است کسیکه به سلام آغاز می کند باید بگوید: «**السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ**» یعنی سلام کننده باید ضمیر جمع را استعمال نماید، بادر نظر داشت اینکه بالای کسیکه بر وی سلام داده می شود، یکنفر

باشد . در جواب سلام باید گفته شود : «**وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ**»، پس واو عطف را بیاورد در گفته اش: و **علیکم**.

در حدیث متبرکه آمده است:

هر گاه یکی از شما داخل مسجد گردید و دیدید که مردم مصروف نماز جماعت هستند ، فقط ذکر و دعا را بخوانید و ضرورت به **سلام دادن** برای مصلین که مصروف نماز جماعت اند نیست ، زیرا ممکن است گفتن سلام شما که به آواز نسبتاً بلندی صورت میگیرد ، باعث **تشویش** نمازگذاران شود . ولی با آنهم که اگر سلام داد شود در مورد ممانعتی دیده نمیشود .

ولی سوال در اینجا است کسانی که مصروف نماز خواندن هستند چگونه به جواب سلام بپردازند .

از احادیث پیامبر صلی الله علیه وسلم طوری معلوم میشود که مکلفیت مصلین که در حال نماز هستند جواب سلام را شفاهی نه بلکه : نمازگذاران می توانند **کف دست راست خود را کمی از پشت دست چپ جدا نمایند**.

در حدیثی از عبدالله بن عمر ، رضی الله عنهما- روایت است :

«**خرج رسول الله صلي الله عليه وسلم إلي قباء يصلي فيه. فجاءته الأنصار فسلموا عليه و هو يصلي، قال : فقلت لبلال : كيف رأيت رسول الله صلي الله عليه وسلم يرد عليهم حين كانوا يسلمون عليه و هو يصلي؟ قال : يقول هكذا، وبسط كفه وبسط جعفر بن عون كفه، وجعل بطنه أسفل، و جعل ظهره إلي فوق**» (رواه ابوداود)

«پیامبر صلی الله علیه وسلم به قبا رفت تا در آنجا نماز بخواند، انصار نزد او آمدند و در حالی که پیامبر صلی الله علیه وسلم در نماز بود بر او سلام کردند (ابن عمر) گوید : به بلال گفتم پیامبر صلی الله علیه وسلم در حالی که در نماز بود و آنان (انصار) بر او سلام کردند چگونه جواب سلام آن را داد؟

گفت به این صورت : کف دستش را باز کرد، جعفر بن عون ، راوی هم کف دستش را باز کرد و کف دستش رو به پایین و پشت دستش را رو به بالا کرد».

جمهور علماء میگویند :

سلام دادن بر نمازگذاران که در حال نماز اند ، جایز است، بشرط آنکه موجب تشویش واخلالی برای نمازگذاران نشود، و یا باعث عارضه ای در نماز شخص نا آگاه نشود که منجر به باطل شدن نمازش شود، زیرا ممکن است کسی معتقد باشد که جواب سلام واجب است و بخواهد در نمازش جواب سلام را بدهد واین موجب باطل شدن نمازش گردد.

امام ابو حنفیه گفتند : سلام دادن بر نمازگزار مکروه است.

مؤلف کتاب «**تبيين الحقائق**» که از جمله یکی از کتب مذهب حنفی است با تمام وضاحت تذکر داده است که : «سلام دادن بر نمازگزار و قاری و کسی که در مجلس قضاء یا درس فقه است یا در قضای حاجت است، مکروه می باشد، و جواب سلام وی واجب نیست، زیرا در غیر محل (مطلوب) سلام داده است».

ولی در کتاب «**شرح الخرشى على مختصر خليل**» (325/1) **مذهب مالکی** آمده است:

«سلام دادن بر نمازگزار چه در فرض یا نافله مکروه نیست».

امام نووی عالم دانشمند سورایی (متولد سال ۶۳۱ هجری) در کتاب «المجموع» (105/4) مینویسد: «سلام دادن بر نمازگزار مکروه نیست، و این چیزی است که احادیث صحیحه بر آن دلالت دارند».

شیخ ابن عثیمین می فرماید:

«سلام دادن بر نمازگزار جایز است، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم عمل کسانی را که بر ایشان سلام می کردند انکار نکردند، مگر آنکه بترسد که موجب تشویش نمازگزار شود که در چنین حالتی بر او سلام ندهد، و یا بترسد که نمازگزار جواب سلامش را بدهد، یعنی اکثر عوام نمی دانند و ممکن است اگر شما بر آنها سلام دهید، (آنها نیز در وقت نمازشان) بگویند: وعلیک السلام! و با این کار نمازش باطل شود».

به همه حال سلام دادن بر نمازگزار منکر نیست، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم بر آن اقرار کرده اند، مگر آنکه موجب تشویش یا باطل شدن نماز سلام شونده شود که در آنصورت بر وی سلام نمی شود».

ولی نقطه قابل توجه ودقت برای یک نمازگزار، کیفیت جواب دادن سلام در داخل نماز است، که نباید جواب سلام بوسیله کلام صورت گیرد، یعنی نگوید: «علیک السلام»، بلکه نمازگزار جواب سلام را با اشاره دست انجام دهد، یعنی دستش را (اندکی) بالا ببرد تا بداند که جواب وی را داده، سپس اگر شخص متذکره تا هنوز در مسجد است، میتواند بعد از ختم نماز به آن شخص جواب سلام آنرا ادا نماید و به اصطلاح با کلام جوابش را بدهد، ولی اگر شخص متذکره تا آخر نماز باقی نه مانده بود حکم همین است که: بر نمازگزار بیشتر از اشاره دست که در فوق متذکر شدیم، چیزی بیشتر واجب نمی باشد».

و از ظاهر نصوص اینگونه برمی آید که: **جواب سلام واجب است، اما بوسیله کلام معذور است، چرا که کلام باطل کننده نماز است».** (تفصیل موضوع را میتوان در «لقاء الباب المفتوح» (31/24). مطالعه فرماید.

نتیجه وحکم کلی:

در نتیجه وحکم کلی باید گفت: سلام دادن در شرع اسلامی بر نمازگزار ممانعتی نداشته، بشرط آنکه موجب تشویش واخلال در خشوع و خضوع نمازگزار (نماز گزاران) نشود، مثلا امام در حال قرائت باشد و کسی داخل مسجد شود و سلام دهد، این موجب تشویش است و در چنین مواقعی نباید سلام داده شود».

مصافحه بعد از نماز:

یکی از آداب معاشرت در زندگی، مصافحه، و احوالپرسی میباشد، تعلیمات دین مقدس اسلام مصافحه و سلام دادن را یکی از نشانه دوستی و صمیمیت تعریف فرموده اند: پیامبر اسلام محمد صلی الله علیه وسلم میفرماید: «**ما من مسلمین يلتقیان فیتصافحان إلا غفر لهما قبل أن یفترقا**» (ابوداود) یعنی: «دو مسلمان با هم روبرو نمی شوند که مصافحه نمایند، مگر قبل از اینکه از هم جدا شوند، گناه شان آمرزیده میشود».

قابل تذکر است که رسول الله صلی الله علیه وسلم زمانیکه اصحابش را می دید با آنها

مصافحه می‌کرد و صحابه رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ نیز هنگامی که با هم ملاقات می‌کردند مصافحه می‌نمودند.

در حدیث انس و شعبی گفته‌اند :

« **كَانَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَلَاقُوا تَصَافَحُوا، وَ إِذَا قَدِمُوا مِنْ سَفَرٍ تَعَانَقُوا** » (اصحاب پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وقتی که همدیگر را ملاقات می‌کردند مصافحه می‌نمودند و هرگاه از سفر برمی‌گشتند یکدیگر را به آغوش می‌گشیدند)

طلحة بن عبیدالله رَضِيَ اللهُ عَنْهُ که یکی از ده یار بهشتی است؛ در مسجد پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از میان مجلس پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بلند شد و به سوی کعب بن مالک رَضِيَ اللهُ عَنْهُ توبه‌اش را پذیرفته بود شتاب و با او مصافحه کرد و قبولی توبه‌اش را به او تبریک گفت. این عمل در میان مسلمانان از زمان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و بعد از ایشان امری مشهور است.

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در حدیثی فرموده:

« **مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَتَقِيَانِ فَيَتَصَافِحَانِ إِلَّا تَحَاتَّتْ عَنْهُمَا ذُنُوبُهُمَا كَمَا يَتَحَاتُّ عَنِ الشَّجَرَةِ وَرَفْهًا** » (هر گاه دو مسلمان که یکدیگر را می‌بینند و با هم مصافحه می‌کنند، گناهانشان می‌ریزد همان گونه که برگ درختان می‌ریزد).

مصافحه به هنگام ملاقات در مسجد یا در صف نماز نیز مستحب است در صورتیکه ، این دو نفر قبل از نماز با هم مصافحه نکرده باشند، بعد از آن با هم مصافحه بکنند، تا این‌که این سنت بزرگ محقق شده، دوستی‌ها تثبیت شود و دشمنی‌ها زوده شود.

خواننده محترم !

در تعدادی از کشور های اسلامی از آنجمله در کشور ترکیه و همچنان در برخی از مناطق کشور عزیز ما افغانستان طوری معمول است که نمازگزاران بعد ختم سلام با نمازگزار همجور در نماز جماعت مصافحه نموده و به اصطلاح این مصافحه را از امور اسلامی قرار میدهند .

همانطوریکه قبلاً متذکر شدم که : اگر کسی با نمازگزار دیگر قبل از ادای فریضه نماز در جماعت مصافحه نکرده باشد می‌تواند بعد از دعا و اذکار مشروع و به اصطلاح ختم نماز ، با وی مصافحه کند؛ اما اگر با برادر مسلمان خویش قبل از نماز مصافحه نموده باشد ضرورت به مصافحه دوم نیست .

در مورد اینکه برخی از نمازگزاران بلافاصله پس از سلام دوم مبادرت به مصافحه می‌کنند، این مصافحه و احوالپرسی در دین مقدس اسلام دارای هیچگونه اصل و اساس نبوده ، بلکه ظاهراً این عمل حتی مکروه هم است . چون دلیلی برگردن آن در سنت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دیده نشده است . و بالعکس برای نمازگزار مستحب است، زمانیکه نمازش به اتمام رسد ، با ارش و با تفکر و تعمق ، به خواندن اذکار شرعی مباردت ورزد، بخصوص انعه از اذکاری که در سنت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در احادیث تذکر یافته.

مواخذها :

- برای معلومات بیشتر مراجعه شود به فتاویٰ شیخ ابن باز در بخش نماز: (13/348)
- الطبرانی في الأوسط (97) قال في «مجمع» (36/8) : «رجاله رجال الصحيح».
- الطحاوي في «شرح معاني الآثار» (281/4)
- بخاري (4418) و مسلم (2769).
- احمد (289/4، 303)، ابوداود (5212، 5211)، ترمذي (2727) ترمذي گفته
- «حسن غريب» ابن ماجه (3703) از حدیث براء بن عازب: «ما من مسلمین يلتقيان فيتصافحان إلا غفر لهما قبل ان يتفرقا».

یادداشت :

امام بخاري در الادب و ابن منبه در جامع خویش از حضرت انس مرفوعاً نقل کرده اند که اهل یمن از جمله اولین کسانی بودند که مصافحه را اظهار نمودند. (همان 9/74)